

Lluís Llach acaba de treure al mercat un nou disc, aquest cop recopilatori: 'Rar'. Viatjant a través de les cançons de l'elapé, el cantant empordanès ens descabdella en aquestes pàgines els seus sentiments, les seves idees i les seves sensacions.

Radiografia d'un inc

RICARD CUGAT

onformista militant

EL TEMPS 28-11-94 / 71

Lluís Llach no està disposat a perdre gota de temps. Quan encara sona *Un pont de mar blava*, presenta el dia 24 un nou disc "per minories", segons ell. *Rar*, és una recopilació de vuit cançons, set de les quals són temes antics als quals Llach ha volgut donar una mirada diferent. A més, aquests nous arranjaments van ser creats per a concerts molt especials.

Els precedents es remunten a tres anys, quan estava a punt de fer *Un pont de mar blava*, disc que va endarrerir per poder treure l'*Ara*. Després vingué *Un pont...* i es va adonar que treure un disc a l'any era bo, per ritme de treball i de mercat. Perquè si no era així, havia d'estar un any i mig o dos fent composició i d'alguna manera deixava d'estar present durant dos anys. Lluís Llach a més es diverteix revisant coses velles i amagades, per oferir nous matisos, coses estranyes.

Per Llach parlar de la seva música i de les seves cançons és parlar de la vida: "És un disc nostàlgic, entre altres coses perquè tota persona que fa comunicació fa nostàlgia. És molt difícil separar-ho. Tota feina que necessita un treball d'introspecció d'un àmbit personal, de solitud, de treball, de concentració, de prendre de fora per després macerar i treure cap enfora, és evident que això té punts de referència, s'acosta molt a la nostàlgia i a la tristesa. L'ésser humà amb inquietud i en tensió és un ésser que necessita expressar alguna cosa. I quan algú diu: 'ah, mira, sempre canta això...', he de dir: encantat!, perquè a mi m'agrada. És així. L'estat anímic que hi ha en nosaltres, en l'ésser humà, té necessitat d'aprofundir i de treure-ho fora com si fos un vòmit". Aquesta nostàlgia macerada és el que Llach vessa en aquest ampli diàleg, que EL TEMPS converteix en monòleg per donar a la seva veu la contundència necessària.

Lluís Llach descabdella en aquestes pàgines els seus sentiments, les seves idees i les seves sensacions en una radiografia d'un inconformista contemporani, tan militant com sempre, explicada en vuit cançons. De l'única cançó que no diu res és de "Roses blanques", amb lletra de Martí Pol. Només li traiem un somriure murri. Després, sabem que és una sorpresa. Una sorpresa per a la Laura, que desembolicà en un concert a Sant Sebastià dimarts passat. Un regal molt especial per a la guitarrista a qui tots hem vist emocionar-se quan en Llach toca la cançó que duu el seu nom.

'A l'estació'. Aquesta cançó està gravada fa set anys. Per al concert del Palau Sant Jordi vaig decidir fer-ne un arranjament nou, em van ajudar els músics i vàrem fer l'arranjament actual. Aleshores, per mi és una cançó nova. És la cançó que obre el disc, i m'interessa pel tema musical, pels arranjaments, em dóna trempera. "A l'estació" és una cançó de la qual no

n'estava mai content quan la feia, i de cop i volta he trobat una manera de dir-la, de fer-la que m'hi trobo molt bé. Aleshores, em fa il·lusió posar-la en un disc i que quedi aquesta estació. (Versió per al concert del Palau Sant Jordi, novembre 1993.)

'El cant dels ocells'. La televisió francesa FR3 em va demanar de participar en un programa internacional per la nit de Nadal on conviden cantants de tot el món bastant coneguts. El que passa és que s'havia de cantar una nadalenca, i jo sóc una persona que no he cantat mai cançons tradicionals. D'una banda em sabia greu no ser-hi, de l'altra també em sabia greu no aprofitar el fet de cantar davant de les televisions del món en la meua llengua. Vaig començar a mirar, mirar i mirar, i és clar, vaig trobar dues cançons que em podien servir. Una era "El noi de la mare", però vaig tenir la desgràcia que la vaig sentir cantar per la Victòria dels Àngels feia molt poc, i llavors vaig pensar que no es podia tocar. "El cant dels ocells" m'hi vaig atrevir perquè, vistes les versions que n'hi ha, que normalment són molt clàssiques, podia fer una mirada una mica especial. L'hem fet bastant ràpida, intentant marcar el vol amb la veu i afegint-hi una estrofa. Aquest annex va venir perquè vaig pensar que fer una nadalenca no era massa meu, i vaig afegir-hi una estrofa dedicada a Bòsnia.

El programa no hi tenia res a veure, va ser col·lita pròpia, perquè era un moment molt cru de la guerra, i crec que si hi ha un final serà desastrosos, perquè els inicis han estat tan espantosos, els comportaments de la gent d'allà i de la comunitat internacional han estat tan dantescos que curar aquestes ferides serà molt difícil. Fins fa molt poc, la gent progressista i d'esquerres eren totalment en contra de la intervenció exterior, perquè això era utilitzat per les grans potències per dominar el món. Però avui dia sembla que els hi semblaria molt millor que Estats Units arribés allà, i com a l'oest americà, matés molts de serbis. Crec que és molt més difícil. Es tracta de més cultura, més qualitat humana, de manera que l'ésser humà, quan està en una situació límit, el seu reflex físic i psíquic no sigui agafar un fusell, sinó dialogar, tolerar, discutir. Allà és evident que tot això no s'ha sabut fer, i a més és evident que la comunitat internacional ha actuat d'una manera molt barroera.

S'arriba a una situació tan dantesca que al final tota lògica ideològica i tota coherència se'n van a fer punyetes. Arriba un moment que el sentit primari de supervivència diu: "eh!, que facin el que vulguin però que ho parin". I això crec que ho diu quasi tothom, gent de dretes, d'esquerres, etc. Jo el problema que tinc amb la intervenció armada dels EUA és que em costa de creure que realment aturin la guerra. Fins ara

Lluís Llach és molt crític amb la generació que actualment està al poder, tot i que confia en la recuperació de certs valors per la gent jove. "[Els polítics] imaginem que la societat deu ser tan cretina com ells. No la imaginem diferent, no han gratat mai."

mai no n'han aturat cap enlloc, és per això que tinc aquesta desconfiança. Si m'asseguessin que ho paren... doncs vist des de fora, des de la comoditat que dóna la distància, estic d'acord que ho parin, però això comporta moltes contradiccions. Al final resulta que la gent maca són els metges i aquesta gent del CIEMEN que munten coses per enviar-hi ajuda. (Versió pensada per al programa especial de la nit de Nadal de FR3 de l'any 1991.)

'Bambolines'. "Bambolines", l'he posat al disc perquè és una versió molt bonica d'una cançó que em recorda uns anys. La vaig enregistrar per al disc *Geografia* i aquesta és una versió que vaig fer amb l'Orquestra Simfònica d'Europa, amb els arranjaments, que a mi m'agraden molt, d'en Carles Cases.

En aquesta cançó utilitzo en Xarlot, però manipulant-lo per explicar una escalfada primaveral. Faig servir el Xarlot perquè és un personatge que sempre he admirat molt i crec que és un dels genis de la comunicació d'aquest segle, fent servir l'arma de la tendresa, del somriure, del compromís molt seriós i molt arriscat. A més tirant-ho endavant només amb la força del talent.

Aspectes com la tendresa i moltes altres coses van de baixa ara. Són valors que des de fa més de 20 anys s'han esborrat del sistema de valors imperant a la societat. Des de l'entrada a la crisi del 73 se'ns ha preparat per ser uns animalots. Aquests imbècils, cretins de liberals econòmics que, a més són una colla de fracassats, al final, després de 20 anys d'aplicar les seves teories el món està en plena crisi. I si ara se'n surt no és per qüestions naturals de funcionament del sistema, que no han aportat cap idea bona. Aquests imbècils van convèncer tots els ostentadors del poder que aquesta societat només podia sobreviure a través de l'egoisme, la competitivitat, el cop de colze, l'egocentrisme, l'ambició; i tots els valors que havien conformat una mica les esperances per una societat millor, van quedar totalment en ridícul. Perquè ara hi ha un reviscolament que s'imposa des de la base, que és la gent qui el necessita, però que no serà mai el mèrit de quatre intel·lectuals de pacotilla que ja han sabut defensar la seva funció social i cívica.

Hi ha dos fenòmens que s'ajunten: la necessitat d'una generació que ara té el poder de fer creure a la gent que ells formaven part d'una avantguarda que lluitava per la justícia i la llibertat. Això és una mentida com una casa: els anys 60 i 70 érem quatre gats, no cinc, quatre. I ens coneixíem tots i sabíem com ens dèiem. Ara, després resulta que hi ha una generació completa que arriba al poder i ens volen fer creure que tots ells corrien davant de la policia. Mentida! Això d'una banda. Per l'altra, sempre han venut la idea que la gent estava desmobilit-

zada, perquè en el fons a ells els interessava molt desmobilitzar. Aquí, en la transició política, els polítics es van trobar amb un país molt difícil, que ja havia fet la transició feia anys i que els anava uns quants anys al davant. I ells, com que en qüestió política anaven molt endarrerits, perquè en Franco va morir al llit, i amb el mantell de la Verge damunt, havien d'acoblar el temps polític al temps social. Aleshores van haver de frenar tots els moviments de carrer i les associacions de veïns, que n'hi havia un fotimer. I es va fer a base d'una menjada de coco i a base d'imposar la mediocritat d'un possibilisme polític castrador. En aquell moment, el possibilisme polític del 1979 significava continuar amb el règim de Franco uns quants anys més. I aleshores ells es consolen dient que la gent no es mou. Però escolta!, fa molts anys que els in-submisos existeixen, fa molts anys que hi ha associacions de joves que ajuden el Tercer Món, i en són centenars. I després el més fantàstic és que se sorprenden i diuen "Oh! No ens hauríem pensat mai que hi hauria tants voluntaris contra els incendis" perquè imaginin que la societat deu ser tan cretina com ells. No la imaginin diferent, no han gratat mai. I, de cop i volta, quan aquesta gent surt al carrer se sorprenden i diuen "oh, quin país tan meravellós que tenim"... malgrat ells. (Recital a l'Opéra Comique de París amb l'Orchestre Symphonique d'Europe dirigida per Olivier Holt, febrer 1991.)

'Shenendah'. És una música d'una obra de teatre que me la va demanar en Josep Montanyès, un dels directors del Lliure, que sempre que el busques per demanar-li un favor el trobes. Ell em necessitava, i vaig pensar que m'havia de trobar. Volia una música per una obra seva, i com sempre no tenia peles i sí molta pressa. I li la vam fer per molt poques peles i amb poquíssim temps: 6 hores. Vam entrar en un estudi a les 11 de la nit i en vam sortir a les 4 o les 5 de la matinada. A mi em va quedar la impressió que allò era un bon material. Hi havia una frescor, una mena de trempera.

Treballar per encàrrec és molt distret, et pot fer trempar moltíssim. Quan et poses al servei d'una idea, t'arrisques i jugues. I això, tant a pel·lícules com a teatre. No ets més lliure quan fas una obra nova que quan crees per encàrrec. Quan fas la teva obra estàs totalment condicionat pel desenvolupament d'una cosa que creus, que vols que sigui d'una manera concreta. En canvi, si et demanen de fer la música d'una pel·lícula, veus unes imatges i a partir d'allà se t'ha de despertar alguna cosa. Això excita molt, la manera de trobar llenguatges i coses així. M'agrada molt fer-ho, però és molt pesat, perquè sóc lent, i aquestes coses em costen mesos. Ha de ser una cosa que m'interessí molt i em convencin molt. (Música composta per a "El

dol escau a Electra", estrenada al Teatre Lliure de Barcelona, l'abril de 1992. Lletra de Guillellem-Jordi Graells.)

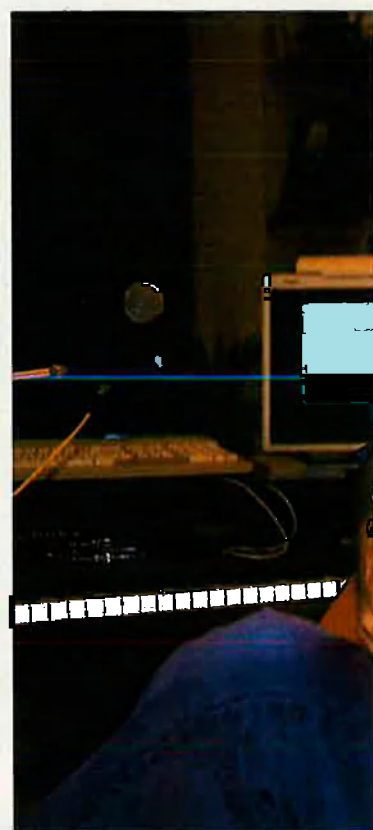
'I ara de nou'. L'he inclòs en l'elepé perquè hi defineixo com entenc les meves contradiccions de ser nacionalista i persona d'esquerres. A part de tots els atractius, l'arranjament que m'agrada, que era a París, i que era un material estrany, i tot això. Tinc la necessitat de tornar a dir... "I ara de nou" és una de les cançons més polítiques que he fet mai, encara que sempre ha passat com a no gaire política. En realitat no crec que sigui una contradicció ser nacionalista i ser d'esquerres. Jo sóc d'esquerres perquè sóc nacionalista i sóc nacionalista perquè sóc d'esquerres. Entenc molt malament les esquerres que no reivindiquen la llibertat dels països, com entenc molt malament aquells que volen la llibertat dels pobles sense ser partidaris de la llibertat dels éssers humans, que serien els nacionalistes de dretes. Això és absolutament vigent i necessari.

Aquesta cançó i "Bambolines" les he posat a *Rar* perquè m'ho vaig passar molt bé en el moment de fer-les a París, amb una orquestra simfònica molt jove que sent el *swing*. A més, amb el públic, hi va haver una comunicació molt gran.

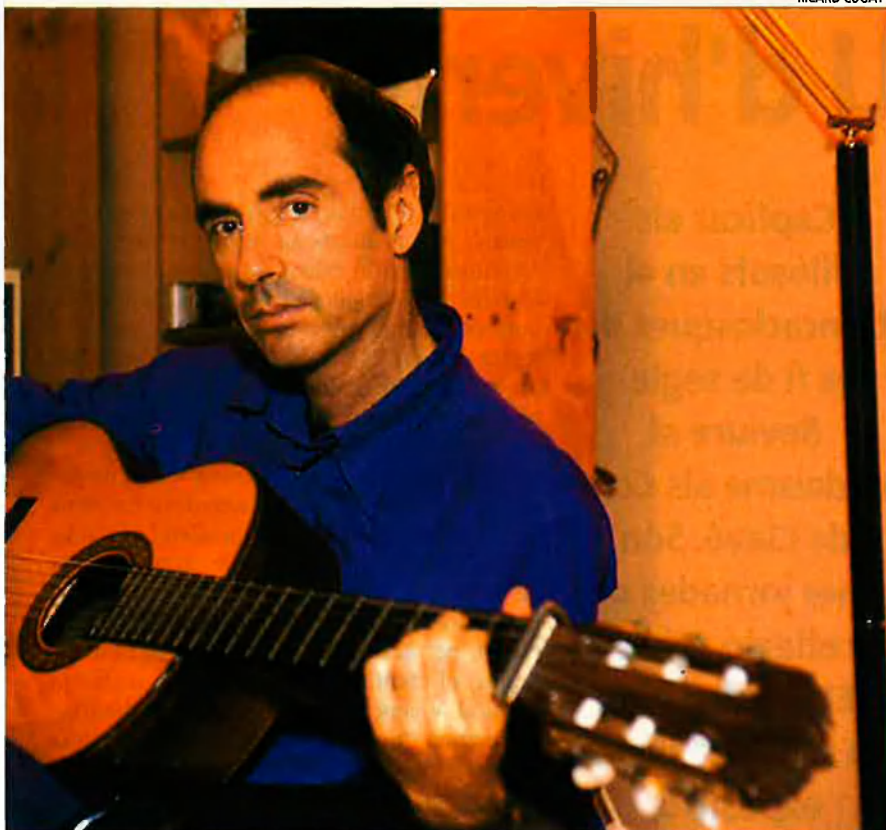
Llàstima que aquestes mateixes coses no me les proposin de fer aquí. Sempre que ho demano es queixen que és massa car. *Un pont de mar blava* no el vaig poder estrenar a Barcelona com volia, però es va solucionar molt bé, gràcies a Déu, als Premis Octubre i a l'empenta d'Eliseu Climent. Fantàstic. Jo no em queixo perquè al final tinc la sort de poder fer les coses, però és veritat que aquí s'ofeguen moltes idees. I curiosament no és per manca de públic. És inadmissible que et diguin que és massa car quan després el pots fer tu sol i a més hi guanyes calers. Ara, jo vaig lluitar durant molts anys perquè la gent escollida democràticament fes el que hagués de fer, i programés el que volgués programar, o sigui que ho assumeixo. Ara, o hi ha un problema pressupostari o és un problema d'intel·ligència cultural, i aleshores que facin el que vulguin, no passa res, però sap greu. (Recital a l'Opéra Comique de París amb l'Orchestre Symphonique d'Europe dirigida per Olivier Holt, febrer 1991.)

'Onades'. Aquesta cançó té vint o vint-i-dos anys, un dia que vaig veure uns ulls que m'agradaven i unes cuixes que penjaven que déu n'hi do. És una cançó que per mi expressa bastant sensualitat i, encara que la lletra intenta ser sensual, el crit, me'l va fer la música.

Les lletres meves, no les canto mai, i em vaig trobar cantant aquella cançó, i em vaig preguntar què passava. I no és que jo no faci lletres, però si tens al costat en Miquel Martí Pol que

"[La solució al conflicte bosnià] crec que és molt més difícil. Es tracta de més cultura, més qualitat humana, de manera que l'ésser humà, quan està en una situació límit, el seu reflex psíquic i físic no sigui agafar un fusell, sinó dialogar, tolerar, discutir..., fenicià."

està disposat a pensar... En *Un pont* també vaig treballar bastant, el que passa és que no va servir. A mi, les lletres sempre m'han costat, sobretot perquè comparo amb la música que més més fàcil fer. Però no tinc problemes, ara mateix tinc molt material fet de lletra precisament. Jo sóc lletrista, sempre escric a través de música, no faig mai un exercici pràctic d'escriure sense música, no m'ho permeto, tinc massa bon gust. Amb en Miquel Martí Pol és un plaer fantàstic fer coses, perquè em dóna la possibilitat de treballar amb textos d'un dels grans poetes vius, si no el més gran. A més és amic.

En el món de la cançó hi ha una part racional que funciona, i que sobretot la representa una part literària i el que se'n podria dir una analítica de la música que fas. L'altra part, és un cantó totalment irracional, que comunica molt a través de la sensorialitat, sensualitat i diria que fins un cert punt sexualitat. Què és el que defineix si una veu t'agrada o no t'agrada?, és un misteri. La gent normalment no s'ho explica, sap que hi ha alguna cosa que li agrada, però no sap què és. Tot aquest corrent comunicatiu, que a més pot ajudar a explicar coses que de nosaltres mateixos no tenim racionalitzades, em sembla molt important. Segurament expressem coses no racionalitzades de nosaltres mateixos que es posen en contacte amb coses no racionalitzades del receptor. Potenciar tot aquest canal és fabulós, és un gran divertiment i m'agradaria molt ser sensual en aquest aspecte de comunicar, seduir, entrar, penetrar en l'al-

tre i xocar amb les seves fibres i provocar alguna cosa. No solament perquè les lletres en aquell moment diuen alguna cosa, sinó perquè hi ha una conjuminació de corda vocal, o de la línia melòdica, del que sigui. Això és una de les explicacions del fet que gent molt dolenta estigui dalt de tot, com jo per exemple, per posar un mal exemple.

'Campanades a mort'. Volia posar-hi una cosa estranya. Amb "Campanades a morts" vaig pretendre precisament fer una obra que imités els plantejaments clàssics del rèquiem, i això em va obligar a fer una gran orquestració, que va fer en Manel Camp. Aquest tema en directe no té res a veure amb la mateixa peça enregistrada en un estudi. Perquè? doncs perquè el compromís amb la lletra i amb el text i amb el so i amb tot el que passa dalt d'un escenari i amb una orquestra tocant en viu és tan fort que no té res a veure amb la interpretació en un estudi. La versió del "Campanades a morts" té dues mancances, una de gravació, perquè està enregistrat en directe, i l'altra és que no hi ha cors. Però en canvi té una tensió que jo aprecio, i no sé si en els moments actuals a la gent li pot motivar res, i per això penso que aquest disc és un disc rar, perquè és per qui vulgui trobar una mirada rara.

La química i mecànica de dalt d'un escenari és molt difícil d'explicar en temps. Cançons coïnt "Abril 74" et puc dir que a vegades la canto molt més motivat ara que abans, i no més motivat per qüestions ideològiques, sinó a vegades inclús estètiques. És una cosa molt rara que a mi no m'agrada ni explicar ni racionalitzar per mi mateix, perquè penso que forma part de les màgies d'aquesta feina, que hi hagi zones molt misterioses en aquest aspecte. A més, el "Campanades" va ser fet per a un context molt determinat, i per a una gent determinada, però després hi ha tantes coses on pots fer paral·lelismes. Després també hi ha el directe, el compromís, quan tu entres en una cançó i has decidit cantar-la, no pots buscar motivacions llunyanes o que s'apaguen. Hi ha químiques molt especials. És el mateix que cantar un tema amorós en el qual et passa alguna cosa molt grossa i en canvi trobar-te en un desert amorós. No té res a veure, no es pot racionalitzar ni vull fer-ho.

Aquest tema és vigent per qualsevol persona que vulgui escoltar, que vulgui cantar, que vulgui sentir una cançó contra la violència, contra la mort o contra l'opressió, totalment vigent. Igualment com "L'estaca", pot ser vigent per a qualsevol persona que pensi que aquest sistema polític és una merda i que els humans mereixem un món millor. (Recital a l'Opéra Comique de París amb l'Orchestre Symphonique d'Europe dirigida per Olivier Holt, febrer 1991.)
Transcripció: Oriol Cortacans